

ב מ ע ר ק ה

ז נ ב ה

לב הישוב כולו הלם לבשורת העליה הגדולה באדמות הנגב הצפוני, בליל י"א תשרי. את יכולה של אותה חרישה ראשונה עוד יראה הישוב בעתיד. לעת-עתה מן הראוי להעריך הערכה ראשונה את נקודת-המוצא שנוצרה ע"י מעשה זה.

מקובל בספרי גיאוגרפיה והיסטוריה משובחים לפרסם מפות מורכבות, ערוכות „בשני רבדים“: המפה הפיזית העיקרית — כמו שהנה, ומעליה גליון שקוף הנושא את סימוני הגורמים הכלכליים או הישוביים המיוחדים, התמורות ההיסטוריות-המדיניות או המסעות הצבאיים. וכדאי לנסות לתאר לעצמנו את מפתו של הנגב העברי החדש באורח זה.

עתה מתחילה להיות מובנת משמעותם של שלושת „היתדות“ הראשונים, שנתקעו לפני שלוש שנים: בית-אשל ועסלוג' — במזרח, וגבולות — במערב; והתכנית מתחילה לקרום — אם עדיין לא בשר וגידים ממש — הרי לפחות שרטוטים הנראים לעין. „היתדות“ („מצפות“, בלשון המקובלת לגבי הנגב) מילאו את התפקיד הראשון של רכישת ידיעה על הנגב, על סביבתם הבלתי-אמצעית, על אדמתם ואקלימם הם. עתה באו הנקודות הנוספות והחלו לסמן קוים — אם גם עדיין בלתי-גמורים וטעונים השלמה במקומות לא-מעטים.

ארבעה הם מושגי היסוד לגבי „קוים“ וקטעי-קוים אלה: רציפות השטחים וקרבתם, חיבורם בדרכים, ראותה ההדדית של הנקודות — והמים. הענין הראשון נראה מאליו מתוך מבט על המפה. למפרע אפשר לומר כי לא בכל מקום עתידים להתמלא כליל „הפרצים“ שבין השטחים. הנגב איננו עוד שדה-בור באותה המידה שנודעה לו עוד לפני 8—10 שנים. בשנות המלחמה, עם הקוניונקטורה שנוצרה בשדה-התבואות, ועם קנייתיה המרוכזות של הממשלה, על תנאיהן הנוחים, (והטרקטורים שסיפקה למען ארגון החריש) הגדילו בהרבה את שטחי העיבוד, ולו גם האפסטנסביבי, בצפון-ו של הנגב — אף כי גם כיום מרובה בו עד מאוד השממה לגבי השטחים המעובדים.

קילומטרים). ובמידה שמדובר בקשר שבין הקצה הדרומי הנ"ל של מחרוזת ישובים זו לקבוצת הנקודות האחרת המקיפה את באר־שבע, בלי להזדקק לאותו כביש ראשי העובר דרך העיר הערבית הידועה עזה — הרי שהמסע כולו, על פני עשרות ק"מ רבים, עובר בדרך־לא־דרך, לעתים בתנאים „סהריים” ממש, דרך ואדיות בצורת „קניונים” עמוקים וזקופים ומקוות טבעיים העלולים להתמלא לפתע מים רבים ואדירים בחדשי הגשמים, והמהווים מכשולים טופוגרפיים קשים בכל ימות השנה; נתיב־מסע כזה, היוצא לבסוף אל חלקו המרכזי של כביש עזה—באר־שבע, לאחר ש„נגע” קילומטרים מעטים לפני־כן. בישוב החדש תקומה (בסמצרה). נמצא שישוב זה אף הוא (כבארות־יצחק ובארי) נמנה על נקודת ה„פרוזדור” שברצועת כביש עזה—באר־שבע.

המחרוזת השנייה, המזרחית, אף היא „נתלתה” אמנם בכבישים — כביש עזה—באר־שבע ובמידת מה — כביש באר־שבע—חברון—ירושלים — אך לגבי כולה כמעט חלה אותה ההגבלה. גם משמרה־הנגב (ביר־מנסור) ושוכל (ביר־זבלה, או עדיין אילת בפי חבריה), מצפון־מערב לבאר־שבע; „חצרים”, כשמה הזמני, (קלטה) ממערבה; בית־אשל („הישנה”) ו„נבטים” (מדסוס) החדשה שמצפון־מזרח לה — כולן מצריכות נסיעה (שוב, מהן קילומטרים ומהן עשרות ק"מ) ב„דרכים” ללא כביש. נוכח דלילותו (לא רק הגיאוגרפית אלא גם האוכלוסית) של הישוב כעת, ודאי יעבור פרק זמן עד שיותן להקים את רשת הכבישים המחברים, ועובדה זו ודאי שמגבירה את הצורך האובייקטיבי בצפון מקומי רב ומהיר ככל האפשר של הישובים וקבוצות־הישובים.

ענין הראות ההדדית הוא סוגיה בפני עצמה בתנאי הנגב. לעתים המרחקים אינם גדולים כל עיקר, כך, למשל, 5—6 ק"מ בין בארות־יצחק לבארי, ובין בית־אשל ל„נבטים”. אך גם אלה הם מרחקים שבקו־האוויר, והמרחק בדרך־המסע עלול להיות רב יותר — החל בתוספת של 30% ועד ל־80% במקרים מסויימים. המרחק מתקומה, למשל, אל בארות־יצחק, ה„בסיס”, כבר עולה כפלים לפחות על זה של „בארי”, וביחוד רב המרחק של שלוש הנקודות הדרום־מערביות, ואילו תל־צופים (עסלוג') — גם מבחינה זאת, כמשאר הבחינות, — יוצאת־דופן מוחלטת ומשמרה־החלוץ קדומני ביותר. המרחק של קלטה־חצרים, למשל, מן ה„בסיס” הצפון־מזרחי, בית־אשל, אינו עולה אמנם על 9—10 ק"מ, אך הנקודות הללו נמצאות משני עבריה של באר־שבע, ולעתים, יכול להיות מועיל יותר הקשר, זה שבדרך־מסע וזה שבקרה־האוויר, עם משמרה־הנגב („מצודת־בורוכוב” שבעבר) החוצה, מדרום־מזרח לצפון־מערב את כביש עזה—באר־שבע, על אף הריחוק של 18 ק"מ שביניהם בקראאר.

ואולם, אותו ענין של הראות ההדדית לא יוסבר כלל אם לא יובא בחשבון שבמקרים רבים מאוד הנקודות במצבן כיום, ואפילו כשהמרחקים אינם גדולים ביותר, אינן ראות זו את זו בגלל הגבעות המפרידות ביניהן. (בכלל, יצוין כי כמה מהנקודות מונחות בתוך מעין „קלחות” של גבעות, אמנם קלות־מדרון, ואף על פי כן מצרות באופן ממשי את האופק, ונישאות, במרחק־מה, מעל לשטח

החצרות של היום). אולם מרבית הנקודות עלולות להגיע לקשר-ראיה ביניהן משיוקמו מגדלים, או אותם הבניינים המרכזיים, בעלי שתי הקומות, עם מצפה מעליהן, המציינים כבר היום את בית-אשל וגבולות הותיקות. מצב מבטיח הוא, למראית-עין ראשונה, אך עובדה היא, כי כמה מהנקודות שב"רצועת" כביש עזה—באר-שבע, ומהן גם הקרובות לבאר-שבע, אינן יכולות לראות את שכנותיהן, הצפוניות מהן, שב"שרשרת" המוליכה אל רוחמה ודורות. אך ראה-תראינה את גיר-עם, אשר גבעתה, שאינה מוקפת רמות סמוכות, הופכת אף אותה לתל-צופים — אם לא בשמה, הרי למעשה.

ואשר לאותו דבר, המיוחד בחיוניותו וחריפותו לשטחי-הנגב — המים —

הרי יש להבחין כאן בין ההווה לעתיד הקרוב.

בימים אלה נפתרת שאלת המים תוך סידורים זמניים, אף כי מאורגנים היטב. בכל מקום שבסמוך לו קיימים בארות וניתן להשתמש בהם — משתמשים בהם, כמובן, אך לגבי קבוצות-נקודות אשר בהן חסרות בארות, הותקנו "קוי-מים", דהיינו, סידור של אוטומובילים מובילי-מים המספקים מדי יום, ממקור המים הקרוב והמרכזי ביותר, את הכמות ההכרחית, — כרגיל לשתי נקודות שמשני עבריה של הנקודה המספקת ("נבטים" — בית-אשל — "חצרים"; "גירים" — גבולות — אורים). הכנות לקידוחי-נסיון נעשות בכמה מהנקודות.

שונים מאלה לגמרי פני ההכנות לקראת העתיד: ודאי עוד בטרם תבוא שעתה של תכנית ההשקאה הארצית הגדולה ייעשו בדרומו של מישור-החוף, ובנגב הצפוני מעשים רבי-ערך. פיתוח בארות ברצועת-החוף אף הוא היה בו כדי לספק מקורות חשובים לנקודות החדשות וה"ישנות". מבחינה טכנית ותקלאית, אפשר יהיה למשוך קרמים ממישור-החוף שבצפון-מערב אל הנקודות שבדרום-מזרח וקו כזה לאורך שרשרת נקודות אולי יקשור אותן קשר עוד יותר אורגני ומוצק מאשר אפילו שכנות-השטחים, חיבור-דרכים ומגער-רעזות. בזה יהיה אולי הגילוי העיקרי של "קוי-ההתישבות" המתהווים וקמים בנגב. עם תוספת כזו, — וע"י ראשית עיבוד אינטנסיבי של השטחים הסמוכים לנקודות, — תתחלבה הנקודות להתלכד לרשת.

רק לאור מה שנעשה הסתיו, והצפוי בשנה הקרובה ניתנת אפשרות מלאה להעריך כראוי את רבי-ערכה של ההליכה הראשונה, היוזמת והחלוצית, אל ה"מצפות" לפני שלוש שנים ורוחמה המחודשת — לפני כשנתיים. לישוב היהודי בארץ-ישראל ניתנה ראשית איוונו הגיאוגרפי על פני הארץ.

אין אִמְצֵי קִשְׁבֵר אֶת לֶחַם יִשְׂרָאֵל בְּאֶרְצוֹ. כִּי הִכְבֵּחַ
הַחַיִּים אֶתוֹ, וְאָמַת הַחַיִּים אֶתוֹ, וְאֵין דָּרָךְ בְּלִמֵּי אִם
לְהַשְׁלִים אֶתוֹ. מ. בילינסקי.